

Nordiske digtere og kritikere, Sundsvall 2022

En feltrapport

Af Anne Bock, Ph.d.-studerende

” Jeg er en slags lutheraner med glødende spyt af sort trolddom. Det er vældig produktivt. ”

- Gunnar Wærness

Denne tekst er en rapport fra tredje og foreløbig sidste workshop i projektet Nordiske digtere og kritikere. Indledningsvist vil jeg kort præsentere projektet. Herefter følger en beskrivelse af formen og dens dynamik og afsluttende vil jeg forsøge at sammenfatte de temaer og spørgsmål, der dukkede op i løbet af workshoppen. Jeg vil bestræbe mig på at være loyal overfor de ord og udtryk, der faldt i samtalerne, vel vidende at meget kan være gået tabt i forsøget på at fastholde 20 menneskers samtale på tre sprog på skrift.

Nordiske digtere og kritikere er et åbent diskussionsforum for nordisk poesi (<https://projekter.au.dk/nordiske-digtere-og-kritikere>). Projektet er støttet af Nordisk råd og initiativtagere er Dan Ringgaard, professor ved Aarhus Universitet, Sissel Furuseth, Professor ved Universitetet i Oslo og Sven Anders Johansson, professor ved Mittuniversitetet i Sundsvall. Et fransk projekt, Poets and Critics, har inspireret til projektet, og det handler om at bringe forskellige fagligheder sammen: oversættere, forfattere, akademikere og kritikere mødes for på lige fod at tale om poesi. Der er ingen oplæg, og alle har lige stor ret til at tale. Det er et forsøg på at skabe en anden type samtale om litteraturen end den, der finder sted inden for de respektive faggrupper og samtidig en bestræbelse på at skabe et nordisk litterært netværk. Denne gang fandt det sted på Mittuniversitetet i Sundsvall med deltagelse af digtere, kritikere og forskere fra Norge, Sverige, Finland og Danmark. Af disse havde flere deltaget i de to forudgående workshops i projektet, mens andre deltog for første gang. Udgangspunktet for diskussionerne var denne gang den norske digter Gunnar Wærness' forfatterskab. Et kompendium med et udvalg af digte fra hele forfatterskabet var inden workshoppen blevet sendt til alle deltagere med henblik på at skabe et fælles udgangspunkt. Nogle af deltagerne havde i forvejen indgående kendskab til forfatterskabet, andre havde først stiftet bekendtskab med det i forbindelse med workshoppen.

Workshopen var løst struktureret med et program, hvor tidspunkter for diskussion, pauser og digtoplæsninger var angivet, sammen med oplysninger om i hvilket omfang Gunnar Wærness deltog i diskussionerne. Samtalerne foregik begge dage først i mindre grupper og efterfølgende ved det fælles bord. Skiftene mellem samtaler i de mindre og i den store gruppe bidrog til en dynamik i diskussionerne, idet det var min oplevelse, at der i de små grupper opstod en mere fri, intim og afprøvende tilgang til teksterne. De tematikker, der var vokset frem i grupperne, blev derefter taget med i den fælles snak. De fælles samtaler omhandlede første dag forfatterskabet generelt, mens de på andendagen primært tog udgangspunkt i nærlæsning af ét digt. I dette tilfælde digtet (mat/30. marts 2015) fra *Venn med alle* (2018). Første dags formiddag var uden forfatteren Wærness, men resten af tiden deltog han i samtalerne. Forfatterens tilstedeværelse ændrede naturligt nok rummets dynamik, idet han blev en slags centrum for samtalen. De deltagendes udsagn blev nu i højere grad formuleret som spørgsmål til forfatteren, mens de om formiddagen mere havde karakter af den enkeltes bidrag med iagttagelser og refleksioner til en genuin rundbordssamtale. Engagementet i samtalen var i begge tilfælde høj og præget af mangfoldig deltagelse.

Om aftenen var der digtoplæsning med offentlig adgang, dels af Gunnar Wærness, dels af den danske digter Anne-Louise Bosmanns og den svenske digter Leif Holmstrand, begge inviteret af Wærness. Holmstrand deltog online med en overraskende performance, hvor tekst, udklædning, installation og messen var elementer, mens Bosmanns oplæsning stod intimt og lavmælt i rummet.

På workshoppens to dage blev adskillige temaer kastet i luften, vendt og drejet og vendt en gang til. Et af de tilbagekommende temaer drejede sig om *kulturel mangfoldighed*. I 2016 udgav Wærness i samarbejde med digteren Pedro Carmona-Alvarez en antologi med World Poetry, ”Verden finnes ikke på kartet. Poesi fra hele verden”. Det var ifølge begge digtere en øjenåbner og havde enorm betydning for Wærness forfatterskab efterfølgende. Herfra kan der læses en overskridelse af den norske litterære tradition, sprogbrug og identitet. Det var som ”et korthus der faldt” og åbnede op for at skrive fra et nyt udgangspunkt. ”Jeg har blitt mye større i kjeften siden den antologien”, sagde Wærness blandt andet.

Det verdensorienterede gør sig også gældende i digtenes omgang med *det religiøse*. ”Jeg er en slags lutheraner med glødende spyt af sort trolddom. Det er vældig produktivt” (Wærness). Med en stærk interesse for blandt andet voodoo og en forankring i kristendommen, er det religiøse meget til stede i digtene. Ofte i groteske sammenstillinger med det kropslige aspekt. Som en af deltagerne bemærkede, er det som om, der er en elevator i alle digtene, der gør det muligt at læse dem både

fysisk og metafysisk. Nogle digte er præget af en stærk autoritativ, næsten guddommelig stemme, og digtene betegnes af en deltager som ”en penetrerende undersøgelse af stemmens ontologi.” Samtidig er der i digtene mange stemmer, og alting kan besjæles, hvilket Wærness betegner som en grundlæggende poetisk kunnen. Der er blandt deltagerne forskellige opfattelser af det religiøses rolle i digtningen. Der er en mystik og en inderlighed omkring det religiøse, samtidig med at det sammenskrives med det groteske på måder, der for nogle måske er stødende. Et paradoks der opfattes som kunstnerisk produktiv – en vrængende modstand og samtidig en længsel mod det religiøse. Selv fortalte Wærness at det religiøse er vokset frem i løbet af forfatterskabet. ”Det er som om det er boblet op af selve skrivningen.”

En andet beslægtet omdrejningspunkt i forfatterskabet blev med reference til digtet ”(selvbiografiens tidsalder)” set som en akse mellem at være profet og poet og en produktiv udforskning af grænsen mellem disse. At blande sig kritisk i virkeligheden og at underholde. Som poet er man ikke medium, sagde Wærness, men man kan have en ”medianistisk metode”. Som poet kan man give stemme til nogen ting, men det er ikke digteren som subjekt, der hører stemmer. At være digter er mere at høre de mulige stemmer, og kopiere dem uden at lave dem for meget om. Det handler ifølge Wærness om spontan rolletagning. Derfor skal digtene skrives i hast. Datoerne i digtets overskrift indikerer tidspunktet for det første udkast. Efterfølgende bliver der arbejdet med dem, undertiden i årevis.

Wærness lyrik blev af deltagere kaldt en slags karnevals-poesi, overbefolket af stemmer fra mennesker, ting og dyr, eller cabaret-poesi, der både kritiserer, berører, støder og underholder. De har et stærkt islæt af humor og mundtlighed. *Humoren* kan stå side om side med det alvorlige. Den kommer blandt andet frem i Wærness’ arbejde med billeder i en nærmest tegneserieinspireret stil, hvor blandt andet dyrene får stemme. Det er også humoren der bliver den kritiske stemme. Den giver nogle stop og overraskelser i læsningen. Ifølge Wærness selv forsøger han ikke at være sjov, men kommer til at skrive humoristisk som en slags værn mod pinligheden ved at skrive gode digte. Muligvis bliver humoren også en slags insisteren på virkeligheden, når digtene roder sig bort i abstraktioner. Digtene er kritiske og politiske, men på en kompleks måde.

Det kropslige aspekt af digtene blev løbende italesat. Digtene vrimler med tunger, andre kropsdele og afføring side om side med det metafysiske. Kropsligheden bliver en virksom faktor i den førnævnte elevator mellem det ”høje” og det ”lave” i digtene. En dans mellem ”ulike stadier af bevidstheden”, som en deltager udtrykte det.

Wærness’ brug af cæsur ved at lave store mellemrum mellem ord blev ligeledes diskuteret. Det sås blandt andet som en effektiv måde at skabe en rytmisk frihed. Det er to eller tre mellemrum, der bryder linjerne op og den måde giver et spil mellem sætning, vers og cæsur. En leg med betoningen og en mulighed for rim. Selv sagde Wærness, at inspirationen hertil kom fra Emily Dickinson, og at digtene uden cæsuren til at bryde verset ville være alt for lange og grimme. Det har betydning for både den hørbare og visuelle æstetik. Det hørbare gør sig både gældende ved den indre stemme og ved oplæsningerne. Det blev bemærket, at Wærness interesse for musik spillede en rolle i forhold til oplæsningerne, hvor musikken har været et element. Han fortalte, at han var ophørt med at kombinere musik og oplæsning, men nu dyrker tingene separat. Til oplæsninger skal digteren møde sit publikum, indgå i en slags kontrakt, der opstår i øjeblikket og ikke ligge under for noget planlagt eller intenderet.

Til stede ved Workshopen var også den amerikanske poet Gabriel Gudding, der har oversat flere af Wærness’ værker. I forbindelse med nærlæsningen af (mat/30. marts 2015)(2018) læste han den engelske oversættelse højt, og samtalen kom ind på hvordan oversættelsen kan genskabe den rytmiske intensitet og staccato og arbejdet med cæsuren. Wærness pointerede, at Guddings oversættelser virker, fordi han selv er poet, og derfor kan genskabe ”det dybere åndedræt og dynamikken”. Nærlæsningen pegede i øvrigt på at digtet arbejdede i tre lag: et lyrisk, et narrativt og et metonymisk struktureret. Læsningen pegede blandt andet på temaer om det at høre til, på det religiøse og på det symbolske (at snedkre sig en scene). Også digtets billedrigdom blev foldet ud.

Afslutningsvist drejede samtalen over på digterprofessionen og på skriveundervisning. Pointerne herfra var blandt andet at undervisningen må være tekstorienteret. At det handler om at de studerende skal lære at opbygge mere af og stole mere på deres egen sensitivitet, mindre af forestillede forventninger fra den litterære branche.

Jeg har i foreliggende rapport bestræbt mig på at anvende ord og formuleringer fra konferencen. Med undtagelse af Wærness har jeg ikke indsat navne på de enkelte deltageres refleksioner, idet pointerne opstod i det åbne samtalerum.